

Юхимець К.Р.,
Здобувач освітнього ступеня «Бакалавр»
За спеціальністю 262 «Правоохоронна діяльність»
Науковий керівник: **Карпунець В.Д.,**
асистент кафедри права та правоохоронної діяльності
Державний університет «Житомирська політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА МИРНІ ЗІБРАННЯ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ (2022-2025pp.)

Право на мирні зібрання є одним з найважливіших конституційних прав людини, без реалізації якого не уявляється функціонування демократичної правової держави. Значення цього права посилюється тим фактом, що через нього є можливими у реалізації низка інших прав людини, як-то право на свободу вираження поглядів, свободу совісті та релігії, право на захист своїх трудових, економічних, соціальних чи інших інтересів. Зміст даного права закріплено у ст. 39 Конституції України: «Громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування. Обмеження щодо реалізації цього права може встановлюватися судом відповідно до закону і лише в інтересах національної безпеки та громадського порядку»[3].

Відповідно до статті 11 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, кожен має право на свободу мирних зібрань і свободу об'єднання з іншими особами, включаючи право створювати профспілки та вступати до них для захисту своїх інтересів. При цьому, частина друга коментованої статті закріплює принцип необмеженості цього права, за винятком тих, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб. Ця стаття не перешкоджає запровадженню законних обмежень на здійснення цих прав особами, що входять до складу збройних сил, поліції чи адміністративних органів держави [2].

Національне законодавство адаптувало норми міжнародного права щодо захисту свободи мирних зібрань на найвищому, конституційному рівні.

Відповідно до статті 64 Конституції свобода мирних зібрань не належить до переліку свобод, які не можуть бути обмежені у період надзвичайного або воєнного стану. Тому єдиний випадок, коли обмеження права на мирні зібрання без рішення суду може бути законним – у разі введення воєнного або надзвичайного стану. Військова агресія Російської Федерації змусила Україну запровадити воєнний стан, що дало законні підстави для обмеження низки конституційних прав, зокрема передбачених статтею 39 Конституції України[5].

Отже, заборона мирних зібрань націлена на забезпечення реалізації державою заходів правового режиму воєнного стану в умовах загрози життю нації. Таким чином впливає, що в умовах масштабної воєнної агресії проти України правомірний відступ держави від міжнародних зобов'язань із забезпечення права на мирні зібрання без жодного обмеження, окрім викликаних нагальною необхідністю в демократичному суспільстві та відповідно до закону, у вирішенні проблеми співвідношення індивідуальних прав та суспільного інтересу, надає державі можливість для захисту не лише своїх інтересів, а першочергово – захисту життя та здоров'я людей в критичній ситуації, при вирішенні завдань порятунку нації.

Станом на 2025 рік в Україні склалися три моделі регулювання мирних зібрань військовими адміністраціями:

- Повна заборона присутня у чотирьох областях: у Донецькій та Одеській із цього приводу прийняті окремі рішення, а в Івано-Франківській та Херсонській, заборона обґрунтована ст. 19 Закону України “Про правовий режим воєнного стану”.
- Часткові дозволи за спеціальною погоджувальною угодою встановлено у Житомирській, Запорізькій, Київській, Кіровоградській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Харківській, Черкаській та Чернівецькій областях.
- Відсутність додаткових обмежувальних актів у Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Закарпатській, Луганській, Миколаївській, Полтавській областях та м. Києві.

Серед підстав для проведення мирних зібрань органи влади часто вимагають письмового повідомлення або погодження з військовим

командуванням (Житомирська область), обласною військовою адміністрацією (Черкаська область) або через неї зі штабом зони територіальної оборони (Чернівецька область), органами місцевого самоврядування (Запорізька область) або їхніми виконавчими органами (Київська, Кіровоградська області), а також іншими органами. Основними вимогами мирних зібрань в деяких областях під час воєнного стану є попереднє погодження (від 5 до 10 днів), обмеження кількості учасників (10-50 осіб), також проведення в укриттях або поруч і обов'язкове реагування на сигнал повітряної тривоги. В областях, де не запроваджено спеціальних обмежувальних актів, продовжує діяти звичайний конституційний порядок [4].

Для підвищення ефективності регулювання мирних зібрань у період воєнного стану доцільно внести кілька ключових змін. По-перше, потрібно здійснити ряд підготовчих заходів, зокрема, щодо безперешкодного проведення громадянами зборів, мітингу, чи демонстрації, забезпечення громадського порядку, прав і свобод інших людей. По-друге, погодити з організаторами масових зібрань дату, час, місце, маршрут, умови, тривалість їх проведення. Також слід запровадити конкретні критерії « виключних обставин» що дозволятимуть проведення зібрань лише за визначених умов, таких як рівень загрози, безпечна відстань від активних бойових дій, наявність укриттів та суспільна значущість заходу, що зробить рішення органів влади більш передбачуваними та обґрунтованими. Прийняття зазначених рішень можна пояснити прагненням вищезгаданих органів пристосувати функціонування суспільства до існуючих безпекових загроз в умовах тривалої військової агресії та знайти збалансоване рішення між необхідністю захисту громадян від дій країни-агресора та потребою забезпечити можливість реалізації основоположних прав громадян, зокрема права на свободу мирних зібрань. Водночас слід зауважити, що на сьогодні відсутня достатня нормативно-правова база для запровадження такого виду обмеження права на мирні зібрання, адже ані Закон України «Про правовий режим воєнного стану», ані інші нормативні акти не передбачають повноважень військового керівництва, військових адміністрацій та рад оборони областей щодо надання погоджень чи дозволів на

проведення масових заходів, а також не визначають порядок організації мирних зібрань та інших масових заходів під час дії воєнного стану[1, с. 60].

Отже, результативний баланс між свободою мирних зібрань та національною безпекою потребує реформування нормативно-правового регулювання. Потрібно чітко сформулювати підстави для обмеження цього права, регламентувати єдині процедури судового контролю, що дозволить скоротити ризики зловживань та забезпечити належний рівень свобод в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Захарченко А. М., Алфьоров С.М. Обмеження прав на свободу мирних зібрань під час дії воєнного стану: науковий нарис. – Одеса: Видавництво «Юридика», 2024, - 66 с.

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини): Конвенція Ради Європи від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

4. Свобода мирних зібрань в умовах воєнного стану в Україні. URL: <https://oporaua.org/vybory/svoboda-mirnih-zibran-v-umovah-voyennogo-stanu-v-ukrayini-25639>

5. Указ Президента України Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>